

บทที่ 1

Morphème (หน่วยคำ) และ Mot (คำ)

เป็นที่ทราบกันดีว่า ภาษาคือเครื่องมือในการสื่อสาร ความหมายหรือความคิดของฝ่ายหนึ่งให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งต่างฝ่ายอาจจะเป็นบุคคลเดียวหรือหลายคนก็ได้ ภาษาทุกภาษาประกอบด้วยเสียงและความหมาย ฉะนั้น การศึกษาแค่เพียงระบบเสียงจึงไม่เพียงพอ เพราะยังไม่นำไปสู่การเข้าใจความหมายหรือความคิดอย่างแท้จริง ซึ่งความหมายนี้เกิดจากการรวมกันของหน่วยเสียงขึ้นเป็นหน่วยคำ แล้วจึงกลายเป็นคำ กลุ่มคำ และประโยค ฉะนั้น หน่วยคำซึ่งเป็นหน่วยย่อยเล็กที่สุดที่ทรงความหมายจึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะเป็นพาหนะนำไปสู่การศึกษาหาความหมายหรือความคิดที่แสดงออกนั้น ๆ

การศึกษาภาษาฝรั่งเศสในปัจจุบันตามแนวไวยากรณ์ปัวรรต (grammaire transformationnelle) มักจะแปลงคำซึ่งเดิมทำหน้าที่หนึ่งมาเป็นอีกหน้าที่หนึ่ง การเรียนรู้หน่วยคำที่จะช่วยสร้างคำใหม่หรือช่วยให้ทำหน้าที่ใหม่จึงมีประโยชน์เป็นอันมาก ดังเช่น

การปัวรรตคำกริยาเป็นคำนาม

arroser le jardin	- l'arrosage d u jardin
les prix augmentent	- l'augmentation des prix

การปัวรรตคำวิเศษณ์เป็นคำนาม

la pièce est propre	- la propreté d e la pièce
les parents sont inquiets	- l'inquiétude des parents

การปัวรรตคำกริยาเป็นคำนาม

avion qui bombarde	- un bombardier
appareil qui ferme un AAC	- un fermoir

การปัวรรตคำนามเป็นคำวิเศษณ์

le voyage du président	- le voyage présidentiel
il a le cafard	- il est cafardeux
petit déjeuner AU OACAO	- petit déjeuner cacaoté

การปวิวรรตคำกริยา เป็นคำวิเศษณ์

cette proposition peut

être acceptée

on ne peut pas croire cette

histoire

- cette proposition est

acceptable

- cette histoire est

incroyable

การปวิวรรตคำวิเศษณ์เป็นคำกริยา

rendre plus grande une pièce

faire plus simple un exposé

- agrandir une pièce

- simplifier un exposé

การปวิวรรตคำนาม เป็นคำกริยา

la réforme de l'Etat

• e • servir du téléphone

donner des armes à une troupe

- réformer l'Etat

- téléphoner

- armer une troupe

การปวิวรรตคำวิเศษณ์เป็นคำกริยวิเศษณ์

une expression vulgaire

une voix fausse

- s'exprimer vulgairement

- chanter faux

การปวิวรรตคำนามเป็นคำนามพร้อมทั้งการเปลี่ยนแปลงความหมาย

personne/métier

il est professeur

- exercer le professorat

objet/commerce

il vend des disques

- il est disquaire

จะเห็นได้ว่าถ้ามีความรู้สึกซึ่งเกี่ยวกับหน่วยคำและการสร้างคำแล้ว ก็จะมีประโยชน์ช่วย
ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักจะใช้คำหรือประโยคในรูปต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและไพเราะ

Morphologie

ในไวยากรณ์โบราณ (grammaire traditionnelle) morphologie หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับรูปของคำ (forme des mots) โดยเฉพาะเชิงอุปสรรค อาคม ปัจจัย วิภคิ ส่วน syntaxe นั้น ศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ของคำ (fonctions des mots) นั่นคือการเอาคำมา รวมกัน เข้าให้เป็นประโยคนั้นเอง

ในภาษาศาสตร์ปัจจุบัน morphologie ได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ตามทรรศนะการศึกษา ดังนี้

1) morphologie ที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของโครงสร้างภายในของคำ กล่าวคือ กฎเกณฑ์ในการสร้างคำขึ้นมา และยังศึกษาถึงรูปต่าง ๆ ของคำที่เปลี่ยนแปลงไปตามพจน์ เพศ กาลและบุรุษ เป็นต้น ส่วน syntaxe จะแยกมาศึกษาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของการรวมกันของหน่วยคำ รากศัพท์ และคำเพื่อสร้างประโยค

2) morphologie ที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์โครงสร้างภายในของคำ ตลอดจนกฎเกณฑ์การสร้างเป็นประโยคด้วย morphologie ในที่นี้จึงมีขอบเขตกว้างขวางกว่า เพราะรวมทั้งการสร้างคำ การเติมอุปสรรค อาคม ปัจจัย การผันคำ (flexion) ตลอดจนการ รวมคำและกลุ่มคำเข้าเป็นประโยคด้วย ฉะนั้น จึงเรียกว่า morphosyntaxe

การศึกษาก็จะเริ่มด้วยการศึกษาเกี่ยวกับหน่วยคำซึ่งในภาษาฝรั่งเศส เรียกว่า "morphème"

คำนิยามและวิธีการหาหน่วยคำ (morphème)

ในครั้งแรก เริ่มที่ปรากฏในไวยากรณ์โบราณนั้น หน่วยคำ (morphème) หมายถึง ส่วน ของคำหรือกลุ่มคำซึ่งบอกถึงหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำหรือกลุ่มคำนั้น ชันได้แก่หน่วยคำ เติม (affixe) วิภคิคำนามและคำกริยา (désinences nominales et verbales) คำชี้เฉพาะคำนาม (article) บุรพบท (préposition) และคำสันธาน (conjonction)

ต่อมาในไวยากรณ์ว่าด้วยการกระจาย (grammaire distributionnelle) และว่าด้วยการวิเคราะห์เป็นส่วนประกอบประชิด (constituants immédiats) หน่วยคำหมายถึง หน่วยที่ทรงความหมายที่เล็กข้อยที่สุด (unité significative minimale) ที่จะแยกแยะให้เด็ก

ลงไปอีกมิได้ หน่วยคำเป็นส่วนประกอบประชิดของคำ หน่วยคำบางหน่วยที่มาประกอบเข้าในกลุ่มคำหรือในประโยคได้เช่นกันคือคำ

วิธีการที่ใช้ในการหาหน่วยคำก็คือ คือเทียบดู (comparement) เทียบ
หาความแตกต่างและการแยกแยะ เป็นส่วน (segmentation) เช่น การหาอุปสรรค in - ปัจจุบัน
-eux และวิภัตติ -a ดังต่อไปนี้

invalide	malheureux	tables
incapable	pareseux	chaises
indigeste		• EXAM

หรืออย่างการหารูปคำกริยาในภาษาฮิบรู

- 1) [zəkaritihuu] (je me souvenais de lui)
- 2) [zəkaritihaa] (je m'ouvenais d'elle)
- 3) [zəkaritiikaa] (je me souvenais de toi)

การเทียบดูประโยค 1 และ 2 ทำให้เห็นถึงความแตกต่างของรูปที่ -uu และ -aa และความแตกต่างของความหมาย "lui/elle"

การเทียบดูประโยค 2 และ 3 ทำให้เห็นถึงความแตกต่างของรูปที่ -hu และ -kaa และความแตกต่างของความหมาย "elle/toi"

เมื่อมา เปรียบเทียบประโยค 1, 2 และ 3 อีกครั้งหนึ่งก็จะพบว่ามิใช่ -uu และ -aa ที่บอกความแตกต่างของความหมาย "lui" และ "elle" แต่ เป็น -huu และ -haa ซึ่งรู้ได้จากการเทียบดูกับ -kaa อีกครั้งหนึ่ง

ชนิดของหน่วยคำ

นักภาษาศาสตร์ได้แบ่งหน่วยคำตาม เกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ในคำบางคำ หน่วยคำไม่ปรากฏให้แยกแยะออกมาได้อย่างชัดเจน เช่น หน่วยคำพหูพจน์ในคำ chevaux, jeux นักภาษาศาสตร์บางคนจึงถือว่าหน่วยคำ เป็นนามธรรม ซึ่งอาจจะไม่มีรูปปรากฏให้แยกแยะแบ่งแยกได้อย่างชัดเจน จึงได้จำแนกหน่วยคำออก เป็น

1.1) สารหน่วยคำ (morphème) หมายถึงหน่วยคำที่บอกอย่างใดอย่างหนึ่ง

1.2) รูปหน่วยคำ (morph) หมายถึงหน่วยคำที่เป็นส่วนประกอบประชิดของคำ และมีรูปปรากฏให้แยกแยะออกมาได้อย่างแจ่มแจ้ง เป็นเสมือนตัวแทนตัวแสดงของสารหน่วยคำใด หน่วยคำหนึ่ง

การจำแนกหน่วยคำออกเป็นสารหน่วยคำและรูปหน่วยคำนี้เป็นไปตามแนวการจำแนกภาษาออกเป็นสาร (substance) และรูป (forme) ของ Saussure

สารหน่วยคำหนึ่งอาจจะมีรูปหน่วยคำหลายรูปก็ได้ แต่ละรูปนี้จะเกิดในตำแหน่งหรือสภาพแวดล้อมที่จำกัด ตัวอย่างอุปสรรคบอกความปฏิเสธ in- จะใช้รูป /il-/ เมื่ออยู่หน้า l เช่น illisible ใช้รูป /im-/ เมื่ออยู่หน้า b, m และ p เช่น imbuvable, immodéré, imprudence และใช้รูป /ir-/ เมื่ออยู่หน้า r เช่น irréductible เป็นต้น รูปแปรต่าง ๆ ของรูปหน่วยคำนี้เรียกว่า รูปแปรหน่วยคำ (allomorphe)

๒) André Martinet นักภาษาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงชาวฝรั่งเศสใช้คำว่า monème แทน แต่ก็ใช้หมายเฉพาะหน่วยคำที่ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ คือบอกถึงกาล การก บุรุษ อุปสรรค อากษ และ บังคับ เช่น -ons ใน travaillons และใช้คำว่า lexème เรียกหน่วยคำที่บอกเนื้อความความหมาย ดังเช่น travaill- จึงสรุปได้ว่า Martinet แบ่งหน่วยคำออกเป็น ๒ ชนิด ดังนี้

๒.1) monème à signification lexicale คือหน่วยคำที่แสดงความหมายของคำ

๒.๒) monème à fonction grammaticale คือหน่วยคำที่บอกถึงหน้าที่ทางไวยากรณ์

เปรียบเทียบได้กับการจำแนกเป็นรากศัพท์ (radical) หน่วยเติมคำ (affixe) และวิภक्ति (désinence) ในไวยากรณ์โบราณนั่นเอง

๓) นักภาษาศาสตร์บางคน เช่น Bloomfield ได้ถือเกณฑ์ลักษณะการใช้เป็นคำจำแนก ดังนี้คือ

๓.1) หน่วยคำอิสระ (morphème libre) คือหน่วยคำนำมาใช้ในภาษาได้โดยความลำพัง เช่น jour, beau, gris เป็นต้น

3.2) หน่วยคำผูกพัน (morphème lié) คือหน่วยคำที่ไม่สามารถนำมาใช้ตามลำพังได้ ต้องนำไปรวมกับหน่วยคำอื่นก่อนแล้ว จึงนำมาเข้ากลุ่มคำหรือประโยค เช่น -ez ใน marchez dé- ใน déplacer เป็นต้น

หน่วยคำในภาษามฝรั่งเศส

นักภาษาศาสตร์ฝรั่งเศสมักจะจำแนกหน่วยคำในภาษามฝรั่งเศสออกดังนี้ คือ

1) รากคำ รากศัพท์ หรือหน่วยคำแกน (radical, base) เป็นหน่วยคำที่ตรงความหมายหลักของคำ เช่น march- ใน marchons travaill- ใน travailler noc- ใน innocent เป็นต้น

2) หน่วยคำเติม (affixe) เป็นหน่วยคำผูกพันที่นำมาใช้ตามลำพังไม่ได้ เป็นหน่วยคำที่ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ กล่าวคือเชื่อมเข้ากับรากศัพท์เพื่อบอกถึงหน้าที่ เช่น การก การล เพศ พจน์ บุรุษของคำ เพื่อเปลี่ยนแปลงชนิดคำทางไวยากรณ์ (catégorie grammaticale) เช่น แปลงคำกริยาให้เป็นคำนาม แปลงคำนามให้เป็นคำวิเศษณ์ แปลงคำวิเศษณ์ให้เป็นกริยวิเศษณ์ เป็นต้น และเพื่อเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ เช่น บังคับที่บอกถึงการกระทำที่ซ้ำซาก (ex. -ill-, -aill-) บังคับที่บอกความหมายในทางที่ไม่ดีงาม (ex. -ass) เป็นต้น

ถ้าจำแนกตามตำแหน่งที่อยู่ หน่วยคำเติมจะแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

- ก) อุปสรรค (préfixe) คือหน่วยคำที่เติมข้างหน้ารากคำ เช่น re- ใน refaire
- ข) อาคม (infixe) คือหน่วยคำที่เติมกลางรากคำ เช่น n ที่เติมเข้ากลางรากคำ jung เป็น jungo ในภาษาลาติน ในภาษามฝรั่งเศสไม่มีอาคม
- ค) ปัจจัย (suffixe) คือหน่วยคำที่เติมหลังรากคำ เช่น -ment ใน vivement

ถ้าจำแนกตามหน้าที่ ก็จะจำแนกได้ 2 ชนิด ดังนี้คือ

- 1) หน่วยคำเติมเพื่อสร้างคำ (affixe dérivationnel) คือหน่วยคำที่เติมเข้ากับรากคำเพื่อสร้างคำชนิดต่าง ๆ เช่น คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ เป็นต้น
- 2) หน่วยคำเติมทางไวยากรณ์ (affixe flexionnel ou désinentiel) คือหน่วยคำที่เติมเข้าไปเพื่อบอกความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์ เช่น บอกเพศ พจน์ของคำนาม บุรุษ พจน์ การล มาลา bode) ของคำกริยา เป็นต้น

ลักษณะและโครงสร้างคำในภาษาฝรั่งเศส

คำในภาษาฝรั่งเศสแบ่งตามลักษณะโครงสร้างคำ ออกได้เป็น 3 ชนิด คือ

1) คำสามัญ (mot simple) ประกอบด้วยรากศัพท์อิสระเพียงอย่างเดียว เช่น nuit, voir, joli เป็นต้น

โครงสร้างคำ = radical libre

2) คำประสมรากศัพท์ (mot dérivé) ประกอบด้วยรากศัพท์อิสระหรือรากศัพท์ผูกพันและหน่วยเติมคำ เช่น journée, entrevoir, assister, succès เป็นต้น

โครงสร้างคำ = radical libre + un ou plusieurs affixes
หรือ radical lié

คำชนิดนี้อาจจะเติมหน่วยคำเติมเพียงหน่วยเดียวหรือหลายหน่วยก็ได้ในคราวเดียวกัน เช่น en-cadre-ment, ap-profond-ir เป็นต้น

3) คำประสม (mot composé) ประกอบด้วยรากศัพท์อิสระสองหน่วยหรือมากกว่านั้นมารวมกันเข้า กรณีที่ใช้ช่วยในการพิจารณาคำประสมคือ l'inséparabilité เราไม่สามารถสามารถจะแยกแยะองค์ประกอบนั้นออกมาได้ จะทดสอบได้ด้วยการเติมส่วนขยายเข้าไป เช่น pomme de terre จะใช้ว่า pomme jaune de terre หรือ pomme de bonne terre ไม่ได้ส่วนขยายที่เติมเข้าไปจะต้องขยายทั้งหมด เช่นบอกว่า bonne pomme de terre ได้

เราอาจจะจำแนกคำประสมตามประเภทของคำทางไวยากรณ์ได้ดังนี้

3.1) Substantifs

- substantif + substantif :

wagon-restaurant, timbre-poste, chou-fleur, station-service

- substantif + preposition + substantif :

moulin à vent, boîte aux lettres, chef d'oeuvre

- substantif + adjectif :

coffre-fort, col-vert, cerf-volant

- **adjectif + substantif :**

petit-fils, rouge-gorge

- adverbe } + substantif :
- préposition }

contre-amiral, avant-propos

- verbe + substantif :

abat-jour, pare-choc, chauffe-eau, **croque-monsieur**

- verbe + preposition + substantif :

boute-en-train, tire-au-flanc, boit-sans-soif

- verbe + verbe :

stwoir-vivre, pousse-pousse, laissez-passez,
va-et-vient

- verbe + adverbe :

passe-partout

3.2) Adjectifs

- adjectif + adjectif :

sourd-muet, bleu vert

- adverbe } + adjectif :
- préposition }

contre-révolutionnaire, avant coureur

- adjectif + substantif :

bon **marché**, nu-pieds, bleu-ciel, bleu **acier**

3.3) Verbes

สำหรับคำกริยาประสมนี้ มักจะมีรูปเหมือนกับกลุ่มคำกริยา เช่น prendre la fuite
คือนำเกณฑ์ l'inséparabilité มาวิเคราะห์แยกแยะ จึงจะรู้ว่ากลุ่มคำดังกล่าวเป็นคำประสม
เพราะไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ จะใช้ว่า prendre son manteau et la fuite มิได้

3.4) Locutions adverbiales, prépositives ou conjonctives

วลีต่าง ๆ เหล่านี้ก็จัดเป็นคำประสม เพราะแยกแยะออกจากกันไม่ได้เช่นกัน

เป็นต้นว่า

locutions **adverbiales** : au-de lll, sur-le-champ, à la bonne heure,
tout a coup

locutions **prépositives** : afin ii, près de, autour de, à la faveur de

locutions **conjonctives** : afin que, de façon que

Mot

ในไวยากรณ์โบราณ คำ (mot) ในภาษาฝรั่งเศส จะหมายถึงส่วนของประโยคที่แยก
ออกมาจากตัวบทได้ ในภาษาพูดก็คือเสียงที่สะกดและเปล่งออกมาคราวหนึ่ง ๆ ในภาษาเขียนก็จะ
แสดงออกเป็นกลุ่มตัวอักษรที่เขียนติดกันแล้ว เว้นช่องไฟเสียทีหนึ่ง

นอกจากนี้ก็มีเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้นำมาช่วยพิจารณาหาความหมายและขอบเขตของคำดังนี้

1) เกณฑ์ทางด้านความหมาย (sémantique) ซึ่งถือว่าคำคือหน่วยที่ทรงความหมาย
อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม้อาจจะนำมาเป็นข้อกำหนดของคำได้เสมอไป เช่น écoutez จะแบ่งตาม
ความหมายได้เป็น écout- และ -ez

ในทางตรงกันข้าม วลี à cor et à cri หรือ au fur et à mesure นั้นมี 5 คำ
แต่ก็เป็นกรยากที่จะกล่าวว่าแต่ละคำนั้นมีความหมาย เพราะทั้ง 5 คำนั้น ต้องมารวมกันแล้วจึงจะมี
ความหมายอย่างหนึ่ง

2) เกณฑ์ทางด้านสรีศาสตร์ (phonologie) ซึ่งจะกำหนดว่าขอบเขตของคำหนึ่ง ๆ
อยู่ที่เสียงเน้นหนักที่ลงหย่างค์สุดท้ายของคำ แต่เมื่อคำไปเข้ากลุ่มคำหรือประโยคแล้ว เสียงเน้นหนัก
กลับไปลงที่หย่างค์สุดท้ายของกลุ่มคำหรือประโยค

เมื่อเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่สามารถกำหนดขอบเขตที่แท้จริงของคำได้ นักภาษาศาสตร์
ก็ได้พยายามพิจารณาหาเกณฑ์ที่เหมาะสมมา เป็นตัวช่วยกำหนดอีก เกณฑ์ที่สำคัญ ๆ มี 3 เกณฑ์

1) l'invariabilité de la cohésion interne du mot กล่าวคือหน่วยคำ
ประกอบคำนี้จะมีตำแหน่งที่อยู่นั่นนอน ไม่สามารถจะสับเปลี่ยนโยกย้ายได้อย่างอิสระ จะใช้ว่า
ons-travail, ment-joli ยึด

2) la mobilité de position กล่าวคือคำ ๆ หนึ่ง สามารถที่จะโยกย้ายไปอยู่
ณ ที่ใดในประโยคได้ เช่น

a) Il achète une maison.

b) La maison est grande.

คำว่า maison ในประโยค a อยู่หลังคำกริยา แต่อยู่หน้าคำกริยาในประโยค b

เกณฑ์ข้อนี้ก็มีอาจจะใช้กำหนดคำทุกประเภทได้ เพราะคำบางประเภทจะมีตำแหน่งที่อยู่
ตายตัว จะเคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น คำชี้เฉพาะคำนาม (déterminants du nom) ซึ่งได้แก่ article,
adjectif démonstratif, adjectif possessif เป็นต้น จะอยู่ที่แต่เฉพาะหน้าคำนามเท่านั้น

ฉะนั้น จึงได้เพิ่มเติมเกณฑ์กำหนดขึ้นอีกเกณฑ์หนึ่ง

๑) l'insertabilité กล่าวคือสามารถที่จะเติมคำเข้าไปในระหว่างคำด้วยกันได้
เช่น le grand garçon, cette petite maison ได้มีการเติมคำวิเศษณ์เข้าไประหว่างคำชี้
เฉพาะคำนามและคำนามได้

แม้ว่าการกำหนดลักษณะและขอบเขตของคำจะเป็นเรื่องละเอียดและยุ่งยากซับซ้อน
แต่ก็เป็นเรื่องที่จะละทิ้งมิได้ เพราะในทางด้านจิตวิทยา ผู้ใช้ภาษาที่มีไวยากรณ์ศาสตร์จะคิดและพูด
หรือเขียนออกมา เป็นคำก่อนเสมอ